

PETRI ANDREAE
MATTHIOLI MEDICI
Senensis Commentarii,

IN LIB. QUINTVM PEDACII DIOSCORIDIS
ANAZARBEI, DE MEDICA MATERIA.

SVPERIORIBVS quatuor libris, amicissime Aree, tradidimus de aromatibus, oleis, unguentis, S arboribus, & earundem lacrymis, ac fructibus: item animalibus, melle, lacte, adipe, cerealibus, ole- ribus: necnon de omni radicum, herbarum, succorum, seminumque ratione. In hoc autem totius operis quin- to differemus de uinis, & metallicis, à vite nostram commentationem auspiciati.

COMMENTARIVS MATTHIOLI.



QVONIAM non difficile tantum, sed quasi etiam impossibile esset, ut cuiuscunque scientiæ, aut facultatis principijs, ac fundamentis uniuersalibus ignoratis, sciri perfe- ctò possint illa, quæ deinceps spectatim in ea considerata ueniunt; ideo non minus ne- cessarium, quam utile fore existimaui, si hic in uniuersam fossilium, ac metallorum ma- teria tractaretur. Nam etsi in hoc quinto libro nonnullorum fossilium medicamentor- um cum historiam, tum facultates tradiderit Dioscorides, & ipsum secutus Galenus in libris simplicium medicamentorum; cum tamen eorum neuter originem, materiam, causas, ac alia plura in his æstimanda, ac cognoscenda explicauerit, illa quidem hoc lo- co silentio inuoluenda non duximus, ut quantum per nos fieri potest, nihil quod ad ab-

Varia de ge-
neratione la-
pidum senten-
tia.

Aristotelis
opinio.

Theophrasti
opinio.

solutam rerum simplicium cognitionem, & communem usum faciat, à nobis intactum relinquatur. Cum itaq; plu- res tam antiquos, quam recentiores, qui de fossilium, ac metallorum materia scripserunt, diligenter satis perlege- rim, eos utique non modò inter se differentes reperi, sed in aliquibus etiam contrarios. Nam licet eorum quidam de ueritatis tramite parum deflectant: uidentur tamen non exactè ea omnia explicauisse, quæ hac in re maxime necessa- ria censentur. Fieri enim lapides, Aristoteles auctor est, igne non liquecentes ex sicca ignescente exhalatione. Ex quibus deduci potest, exhalationem humidam materiam esse lapidum, & liquecentium, è quibus metalla constantur. quo fit, ut ex Aristotelis sententia, lapides igne non liquecentes fiant ex calido, & sicco uapore: liquecentes ue- rò ex humido halitu tantum. Sed opinionem hanc, qui rem altius, diligentiusq; inuestigarunt, minimè probandam existimant, cum lapides longè minus, quam terræ ex uapore fieri queant. Siquidem puluis, qui sic gigneretur, unū aliquod ex pluribus fieri nunquam posset, nisi humor illi commisceretur. & omnes pariter lapides non liquecentes absq; multa hominum opera, ac tundendi labore facile in arenam, uel puluerem transirent, si tantum ex ijs nullo ac- cedente humore efficerentur. Quod profectò haud ita se habet: lapides namq; ferè innumeros admodum compactos, solidosq; uidemus. id quod haud dubiè ostendit, ex illo tantum uapore eos nequaquam genitos esse. Quòd si ex eo lapides eiusmodi procrearentur, magis omnino fierent in superiore aëris regione, ut quæ facile ignis contactu incen- datur, quam intra terrã. Quandoquidem omnibus liquidò constat, quam superior illa aëris regio ex uelocissima astro- rum conuersione, citius accendatur. Ac certè si non aliàs, saltem quoties gignerentur comete, faces, flammæ, clypeiq; ardentes, deciderent lapides è cælo, aut terræ. quòd tamen fieri non uidemus. Et quanuis tradiderint pro- digiorum scriptores pluisse quandoq; lapides, ut Plinius, & alij quidam testantur; non tamen ob hoc opinatus est Ari- stoteles in aëre lapides gigni posse. Nempe is lapidem è cælo delapsum uentorum uè in aërem sublatum scribit. At si lapides in aëre fiunt (quòd planè negare non ausim) quid obstat, cur dici non possit, hos ex eadem fieri materia, ex qua illi sub terra generantur & quam quidem materiam facile produxisse potuerint uiolentissima tempestates: ut pote quæ repentino aliquo motu dum oriuntur, ex reliquorum elementorum mutatione terrena illa corpora genuerint.

Theophrastus uerò non lapides solùm, sed terras etiam constare scribit ex pura, ac equali materia, quæ confluxu quodam, siue percolatione sit effecta, aliòue modo excreta. Quod etsi iure aliquo probari possit, non tamen ijs duo- bus modis tantum talis efficitur. Nec ea quanuis proxima sit materia terræ insignis, omnis etiam est lapis, uerim a- lijs quoq; modis fit pura, & æqualis materia, ut cum succi nascuntur. Interdum quoq; necesse est, ut calor materiam ijs duobus modis genitam, prius coquat, ut inde efficiat succum, ex quo tandem lapis, qui liquecat ignis calore, fie- ri possit. Verùm enim uero multò magis in hoc errasse Theophrastus deprehenditur, quòd scilicet omnes lapides etiã pretiosos terra abundare crediderit: is enim ita inquit. Eorum, quæ in terra consistunt, alia aquea sunt, alia uerò terrena. Aquea quidem sunt metalla, nempe aurum, argentum, & reliqua. Terrena uerò lapis, & lapidum spe- cies pretiosæ, ac etiam terrarum species omnes, quæ colore, uel læuore, uel spissitudine, aliàue facultate sunt in- signes.

signes. Quandoquidem si uera esset hæc Theophrasti sententia, nulla quidem inueniretur gemma, quæ translucere-
ret, cum tamen uariæ, ac ferre innumeræ reperiantur, quæ maximè pellucet. Hinc itaq; fit, ut citra iniuriam di-
ci possit, non omnes pretiosorum lapidum species esse terrenas, sed aqueas, id est, ex humore quodam conflatas, cui
aque pondus longè maius, quàm terræ insit. Ceterùm Auicennæ opinio, quam sequitur Albertus, multò magis
ueritati, ac rationi coherere uidetur, quam aut Aristotelis, aut Theophrasti. Quippe quâquam non explicuerit ip-
se, quibus modis futura lapidis materia congregetur; dixit tamen lutum esse in primis lentum, & aquam non sim-
plicem illam, sed cum terra permistam. In qua permissione si plus terræ, quàm aquæ confluerit, lutum dicitur,
sin aquæ, succus. nihil enim aliud est lutum, quàm terra, quæ permaduerit aqua: nec succus aliud quidem explicat,
quàm aquam, quæ sorbuerit terram, uel abraserit, tetigeritq; metallum. Lutum enim, ex quo lapis futurus est, len-
tum, ac tenax esse oportet, cuiusmodi illud est, ex quo lateres & fictilia fiunt: nam ab alterius generis luto, quod
penitus lentore careat, haud difficulter separatur, ac dissoluatur humor, tumq; non lapis ex eo efficitur, sed pul-
uis. Lutum uerò tenax calor primum exiccando conspissat, efficitq; medium inter lutum, & lapidem: deinde quia
diutius idem agit, uel acrius, lapidem gignit. Quinetiam succus crassus, & lentus facillè conuertitur in lapidem.
quod in animantibus est euidens, præsertimq; in nobis, cum iandudam ueteribus medicis, ac etiânum recentioribus
decretum sit, tum renum, tum uesciæ calculos non aliunde progigni, quàm ex lento, crassoq; humore temporis tra-
ctu à caloris nostri facultate coactò. Ob id igitur translucentes gemmas non ex aqua tantum fieri constat; sed ex pu-
ro, liquidoq; succo, qui aquæ multum, terræ uerò tantillum referat. Siquidem si ex aqua tantum huiuscemodi lapi-
des efficerentur, non utiq; mergerentur in ea proiecti, sed ea supernatarent, non secus ac glacies, & grando. At
cum omne lapidum genus demergatur aqua, ac etiam crystallus, & beryllus, quæ tamen, quoniam glaciem colore
representant, omnino uidentur ex aqua constare, satis intelligimus, ex sola aqua non gigni lapides illos. Quapro-
pter (ut in sequentibus suo loco dicitur) planè explodenda uenit Plinij, & aliorum quorundam sententia, quibus
certum est, crystallum glaciem esse, quæ niue in algidissimis montibus concreuerit, cum aqua non supernatet. Ge-
nerantur præterea lapides ex lapidibus ipsis, cum fluuiorum, riuulorum, ac subterraneorum fontium aquæ per saxa
excurrentes, ab eorum superficie aliquid lapidosi abraserint, quod cum resederit, solis calore siccat, ac lapidescit.
Hoc enim euidentissimè apparet in canalibus, ac soli patentibus aqueductibus, quibus nonnullæ aquæ calidæ ducuntur.
Si nimirum lapideis quibusdam crustis oblituntur, quæ eim tenuissimis ramentis compactæ sint, cæteris mollio-
res, infirmioresq; habentur. Hoc idem apertissimè conspicitur in quibusdam balneis aquarum sponte nascètiùm, præ-
sertimq; in balneo sancti Philippi comitatus nostri Senensis. Quandoquidem ex huiuscæ balnei aqua, particula quæ-
dam gignuntur lapideæ, saccharum tum candore, tum etiam materia referentes, quæ usque adeò imitantur semina
saccharo contecta, & alia id genus, quæ in officinis saccharo similiter conteguntur, nempe anisum, coriandrum, ac
etiam plerunq; cinnamomum, ut ijs capsule à quibusdam impleantur, itaq; aptentur, ut solatij causa aliquos saccha-
ri, eiusq; confecturæ uisissimos decipiant. Fit hoc quoq; in his, qui huius aquæ stillicidio utuntur ad cerebri
morbos curandos, illi quotidie caput subijciantes. Siquidem lapidosa illa materia, capillis circumiectis continuè inhæ-
rens, in granula quædam cogitur, ac coalescit, ab aniso saccharo contecto nihil ferè dissimilia, quæ non nisi tractu
temporis inde se explicant, & dissoluuntur. Idem præterea euenit in montium concauitatibus, ac speluncis, quæ ex
saxo potissimam calcario constat. quippe aquarum ex saxorum commissuris stillicidio lapideæ conerescit materia, quæ
in cauitatum illarum cameris non aliter pendet, quàm stiriæ hyberno gelu è domorum nostrarum tectis prominent.
Ex eodem etiam saxo calcario oritur gypsum, meliites, galactites, & alij quidam lapides: & ex saxeis, qui ex eo-
dem saxo, & aqua contemperatur, lapis specularis, & gypsum, quod rarò translucentum inuenitur. Eodem modo
ex ramentis rubei lapidis fit hematites, & schistos: item in commissuris marmoris maculosi, aut eius, quod in can-
dido cinereum colorem refert, reperiuntur dactyli Idæi, lapides Iudaici, trochitæ, & consimiles. Verùm enim ue-
ro succus lapidescens omnino differt ab aqua, quæ saxorum ramentis referta est, uel quòd plus habeat sedimenti, uel
quòd calor talem coquendo aquam, eam densiorem effecerit, uel quòd aliquid is succus contineat, quod uehementer
adstringat. Ex quo (ut opinor) corallium maris planta, & antipathes oriuntur. Postremò materia lapidis erit
quicquid habet meatus, per quos succus lapidescens imbibi possit, siue is à terra contineatur, siue cum aquis mistus
ex ea effluerit. Quamobrem multoties arbores, frutices, animantes, ossa, & alia in lapides uertuntur, ut Bohe-
mi aperte testantur. Quandoquidem in eorum regno pluries in subterraneis fodinis (Georgius Agricola auctor est)
arbores inuētæ fuerint in lapidem cõuersæ, stantibus adhuc ramis, cortice, medulla, ac radicibus. Equidem ipse quoq;
ingenuè fateri possum, arboris ramū ex lacus cuiusdam litore mihi allatum esse, qui altera parte lapidem, altera uerò
ligueus cernebatur. Venetijs item in magno Germanorum emporio, quod uulgò uocant il Fondaco de Todeschi, equi
testiculū lapidem factum, Antonius Golb mercator ibi pro Fucharis agens, iucundo omnium spectaculo, & admiratione
ostendebat. Id quod animalium quorundam carnibus, & ossibus, tum etiam testaceis piscium operimētis euenisse com-
perimus. nanque in Hetruria quàm plurimis in agris, buccina, cochleæ, conchule, & eiusmodi multa aratro ab agri-
colis eruantur in lapidem conuersa. Quæ sanè omnia haud dubiam fidem faciunt, ita se rem hæc habere, uti dixi-
mus. Sed ut ex prædictis omnem lapidum materiam paucis perstringamus, ea in primis est lutum, in quo multò plus sit
tenacis terræ, quàm aquæ. Deinde est succus, qui uehementi frigore congelascit, in quo aqua ipsa terrā superat. Sūt
præterea ramenta saxorum, quæ aquarum decursus abradit. Quinetiam succus lapidescens, qui eum in aërem effluxit, in
lapidem concreuit. Omne deniq; quod habet meatus, in quibus lapidescens succus facillè excipitur. Nihilò secius in
metallorū ortu et materia, de quo iam nobis differendū est, authores inter se dissentire inuenio. Alia etenim est philoso-
phorū, alia chymistarum, alia astrologorū sententia, quibus etiâ accedit opinio imperitissimi uulgi, quæ tantum ab alijs
dissidet, quantum à ueritate, & à ratione prorsus abhorret. Is nanq; certò credit, non modò saxa; sed etiam me-
talla

Auicennæ o-
pinio cõpro-
bata.

Plinij opinio
explosa.

Varia de me-
tallorū ortu
sententia.
Vulgi opinio
explosa.

talla omnia, pretiosos lapides, & gemmas, ac terrarum uaria genera, in ipsa tantum mundi creatione Deum optimum maximum talia finxisse, atque creasse, qualia nunc reperiuntur: nec medio temporis lapsu, ullam ex materijs ad id dispositis esse natam, uel renatam, neq; aliquam uim naturæ, ad eorum perennitatem summum rerum opificem tribuisse. Qui certè uulgus ita temerè pronuncians, non uidet quàm maximam naturæ inferat iniuriam, quæ nunquã aliquo temporis momento quiescens, nil aliud agit, quàm ea semper regenerare, quæ aliàs genuit, quæ etiam noua multa producit. Vnde hæc uulgaris opinio prorsus explodenda, atq; exhibenda est. Quam insuper ut uanam ac ridiculam, illud maxime diluit, ac demolitur, quod in antiquis metallorum cuniculis sole clarius uisitur. Siquidem innumera inueniuntur metallorum fodinæ, tanquam inuitiles à fossoribus derelictæ, quod inde omne metallum effoderint, per quas etsi prius longè, lateq; patebat transitus, ita ut liberè, & absq; ullo impedimento non modò fossores ipsi, sed uehicula, ac curricula per eas discurrerent; tractu tamen temporis factum est, quod materia lapidescens in ipsis adeo creuerit, ut fossoribus denuo ingredi uolentibus ob cauitatis angustiam denegaretur aditus. Sed præterea metalla continuè generari, ferrum indicio est. Id quod in Iluæ insulæ metallicis fieri (ea enim à maritimis nostris non longè distat) non modò probatissimi scriptores memoriæ prodiderunt; sed fossores ipsi, qui diutius in ipsis uersati sunt, uerbis referunt. quippe quod ferræ illæ fodinæ multis iam annis destitutæ, iterum atque iterum ferræ materie impleantur. Porro philosophi, & chymistæ aliter sentiunt. Aristoteles lapidam materiam halitum tantum existimat. Chymistarum uerò nonnulli omnino asserunt, metalla in uisceribus terræ gigni ex sulphure, & argento uiuo: alij ex quadam cinere aqua madefacta. Quorum sententia, cum non solum suspecta, sed etiam planè falsa habeatur, eos nimiam omnes decipit, qui horum lubricis fundamentis nixi philosophantur, ut firmis tum rationibus, tum argumentis probare non uererent, nisi id præter nostrum institutum esset, qui hic harum rerum capita tantum percurramus. Verum si quis rem hanc fusius enarratam, atque exactissime discussam habere cupit, librum legat Georgij Agricole uiri eruditissimi, à quo nos plura mutuatos esse ingenuè fatemur. Caeterum illud omnibus, ut mea quidem fert opinio, persuasum esse debet, quod nil aliud sit metallorum materia, quàm substantia elementaria, quæ tanto perfectius metallum efficit, quanto magis in equali proportione tum qualitatis, tum quantitatis impense depurata constat. Quippe in metallorum materia aquam esse, maximo argumento est, quod ignis calore liquentur, ac fluant: frigore uerò tum aëris, tum etiam aquæ rursus densentur, ac coeant. Id quod clarè ostendit, ea aqua multum, terræ uerò parum obtinere. Simplex enim aqua non est eorum materia, sed mista cum terra: atque terræ quidem portio tanta in mixtura ne existit, quanta aquæ perspicuitatem obscuret, fulgorem uerò non auferat. Quinetiam mixtura quò purior fuerit, eò pretiosius (ut diximus) metallum conflat, idq; magis ignis patiens redditur. Sed quota terræ portio insit cuique humori, ex quo efficitur metallum, nemo mortalium unquam mente concipere potest, nedum uerbis explicare. Id tantum nouit Deus optimus maximus, qui certas, ac definitas quasdam leges naturæ tribuit, quibus res inter se miscet, ac temperat. Succus igitur est, ex quo formatur metallum, quem pariunt uarij motus, quorum proximi sunt aquæ defluxus terram molliens, aut secum rapientis: terræ cum aqua permixtio: & uis caloris agens in mixturas, ut id genus succos gignat. Sed cum de metallorum materia satis dictum sit, iam causam efficientem prosequamur. Ea autem nil aliud nobis esse censetur, quàm calor, & frigus, qui in ipsius terræ uisceribus reconduntur. Calor inquam is est, qui humoris metallici mixtionem coquit, ac purificat; frigus uerò, quo eadem densatur, & dura efficitur. Hoc equidem experientia facillè comprobatur, cum neminem lateat igni metalla liquefcere, ac etiam tractu temporis post liquationem, ipsius ignis calore contabescere, auro excepto. Quamobrem detestanda uidetur eorum opinio, qui tantam calore subterraneo metalla confici crediderunt. Sunt & qui putent, metalla omnino effici siderum errantium influxu. Soli nanque auri generationem assignant, Lunæ argenti, Marti ferri, Mercurio argenti uiui, Ioui stagni, Veneri eris, Saturno denique plumbi. Adduntq; quod sicuti metalla ab errantibus stellis sui ortus principium habent; ita pretiosi lapides, ac gemmæ, à fixis suam effectricem causam suscipiunt. Huic autem sententiæ plerique non acquiescunt, quoniam has causas nimis remotas credunt, & propinquioribus causis inherendum esse arbitrantur. Ego tamen inficias non eundem reor, quin omnia hæc inferiora terræ, ac finita regantur, gubernentur, & producantur à superioribus cælestibus, ac sempiternis: quæ tandem diuturno orbium circumaolutione, omnium causarum tam remotarum, quàm propinquarum causa existunt. Ita pariter dicendum existimo lapidum gignendorum causam non semper à solo frigore, uel calore, sed modò ab hoc, modò ab illo prouenire. Nam lapides, quos aqua humectando dissoluit, calorem exiccando compegisse intelligimus. Contra uerò, qui calore ignis liquefcunt, ut fluuioium, & torrentium silices, quibus igne liquatis utrum conficiunt artifices, eos frigore concreuisse certum est. Concretio enim, eiq; oppositæ affectiones, resolutio scilicet, atq; liquefactio, oriuntur à causis inter se contrarijs. Etenim calor à materia humorem extrahens, eam efficit duram: at frigus eandem, aëre maxima ex parte excluso, uehementer constringit, quemadmodum agit, cum aquam in glaciem, uel niuem cogit. Hinc est, quod memoriæ prodidit Galenus, eam aquam corporibus prorsus inimicam esse, quæ à niue, uel glacie colliquatis fluxit: quoniam omne, quod in ea tenuissimum erat, à gelu expressum fuerit. Duabus his causis tertia quoq; accedit, quæ est succus ille lapidescens, de quo superius diximus, qui uel solus, uel cum aquis permixtus in stirpium meatus, aut in animantium particulas recipitur. Nam præterquam quod sit lapidum materia, causæ etiam efficientis partes subit: quando scilicet in corpus aliquod per meatus penetrat, idq; totum secum in lapidem uertit. Quod si in lapidem concreuerit guttatim cadens, aut in urceos diffusus, tunc materia tantum, non causa efficiens dici merebitur. Gignitur hic (ut supra dictum est) in locis quibusdam lapidosis, & interdum aquæ commixtus, per uenas terræ manat, & effluit. Quapropter mirari non licet, si fontes, riuuli, lacus, ac putei reperiri possint, qui stirpes, ossa, & alia multa in lapidem tractu temporis uertant. Verum non est ignorandum, quod succus is lapidescens motu aliquo agitatus, non facillè in lapidem densatur, nisi crassus admodum fuerit, sed simulatq; in meatus ligni, aut alterius rei receptus, dispersusq; quicuerit, frige

Causa metallorum efficiens.

gore cogitur, & concrefeit, mutatq; res illas, quibus continetur, in lapides, ut in quodam Gothiæ fonte euenire probatissimi auctores testantur. Cuius guttæ solo perfusa, cum moueri, aut agitari nequeant, ab ambiente aëre densantur, & lapidescunt. Quod si præterea uerum est, in montibus Pyrenæis esse loca, in quibus aquæ pluuiæ lapidescunt, id ideo fieri posse uidetur, quod aquas cum terra permixtas uel solis calor paulatim concoquat, uel insignis propter calorem siccandi uis, quæ terræ insit, conspisset: utroque enim modo ex eis potest effici lapis. Neque necesse est confingere, aut comminisci aliam uim, quæ id ipsum agat, quam quatuor qualitatum, aut eam, quæ ab ipsis inter se agentibus, & patientibus orta loco tribuitur. Sed hic nobis subit inquirendum, cur unus tantum quandoq; gignatur lapis, cur uerò plures uno loco efficiantur. Fit igitur, ut arbitramur, unus tantum lapis, cum locus, qui concepit materiam, solidus fuerit, ac meatibus carens. Quippe conclusus calor omnem tuam operam, tum facultatem undique in materiam conferens, unum duntaxat lapidem gignit, & ipsum quidem magnum, aut paruum, secundum materię quantitatem. quapropter plerunque singulares à frigore efficiuntur, cum purissimi succi, ex quibus constant, rariis multi ac magni in locum unum congregentur. Verum contra plures gignuntur lapides, si locus non fuerit plane solidus, sed meatibus repletus, per quos calor ipse discurrere queat: nam si meatus pauci fuerint, calor materiam diuidens paucos efficit lapides; sin multi, multos. Ad hæc plures generantur lapides non modò ex prædictis, sed etiam ex materię diuersitate. quandoquidem calor partem unius generis secernens ab alterius generis parte, plures efficit lapides. Item plures efficiuntur ex multis unius loci receptaculis, in quibus infusa materia in plures partes diuiditur: si quidem in ea frigus non minus, quam calor uires suas exercere potest. Qui lapides præterea pro diuersa materię mole magni, aut exigui redduntur. Iisdem modis quoque glareæ, & silices fiunt: etsi ipsæ aquarum impetu, qui saxa frangit, & comminuit, efficiantur. Hactenus causas explicauimus, quæ lapides, & metalla efficiunt. nunc ad eorum differentiâs progrediamur. Colorum itaq; discrimina, quæ in lapidibus spectantur, materię, ex qua gignuntur, diuersitatem indicant. unde unus, & idem lapis sæpe uarios colores consequitur, quod fiat ex diuersi coloris materia. Deinde calor, cum ipsorum lapidum sit opifex, coloribus materiam inficit: nam obscuros ipsius colores illustrare, illustres uerò obscuros reddere potest. Cuius effectus exemplum clarum habetur in coloribus ijs, quibus fœtilia uasa pinguntur. nanque colores omnes, qui ad uasa fœtilia pingenda, uel inficienda parantur, anteaquam in fornacem conijciantur, ab his plurimum distant, qui in fœtilibus ipsis igne torrefactis, postea uisuntur. Quandoquidem etsi fœtilia æris squama super porphyrite lapide leuigata, admista aqua, infecta rufò colore, æris ferè modo, appareant; ignem tamen fornacis experta, uiridia efficiuntur. Sicut & color, qui ex ferri squama paratur, melinus efficitur. Lapis etiãnnum, quem figuli nostrates uulgò uocant zaffara, porphyrite lapide leuigatus, colore subnigro cruda adhuc fœtilia tingit: sed igne percoctus, in ceruleum præstantissimum mutatur, ut nobis aperte declarat ceruleus, ac pulcherrimus ille color, quem uulgò pictores uocant Smalto: is enim ex ipso lapide zaffara nominato, cum uitro misto in uitriarijs fornacibus efficitur. Verum hanc colorum permutandorum facultatem in frigore non inuenias, quare lapides ab ipso coacti colorem eundem seruant, quo prius eorum materia infecta fuerat. Ex his adduci possumus, ut non temerè credamus, quod plerique fluuioꝝ, ac torrentium silices coloribus in superficie tingantur: quoniam modò aquarum inundatione madefiant, modò solis calore siccentur. Solis enim calor, à quo silices ipsi æstate Sibirio ardente adeò incalescunt, ut uix tangi possint, ipsorum quidem colores (ut fœtilium fornax) facile immutare potest, licet id magis euenire constet in eorum superficie, quam in centro. Differunt & metalla inter se colore, splendore, sapore, odore, pondere, & facultate. Color primùm uariis in metallis conspicitur, nam unumquodque suum sortitur colorem. Aurum siquidem inter metalla ideo fulu coloris est, quod calor uel terram in flauedinem quandam synceram uerterit, anteaquam cum aqua misceretur, uel succum ipsum mox futurum aurum. Aes uerò suum colorem habet, & eum quidem subrubrum, eo quod terram nonnihil impuram adusserit calor. Ferrum autem subnigrum est, propter terram ualde impuram, & adustam. Argentum porro candidum est, quod terra eius fuerit alba. Eadem in cæteris singulis colores inuestigandi ratio. Sequitur deinde eorum splendor, & nitor, qui ab aqua tantum (ut antè diximus) prouenit. Ex quo fit, ut quantò humor ipse tenuior, densior, puriorq; fuerit, eò metallum nitidius, ac splendidius efficiatur. quam ob causam reliquis hæc in parte præstat aurum. Atq; hinc etiam saporem odoremq; sibi metalla asciscunt: dum enim aurum igne comburitur, terræ ipsius sinceritate, quæ optimè cum aqua commista est, fumum perexiguum, & uix sensibilem emittit, & dulcem, ac suauem magis, quam fœtidum. Argentum uerò contra, quod terram impuram, licet combustu difficiliorem obtineat, plus fumi eructat, quam aurum, & subfœtidum quoque odorem exhalat. Sed tam ferro, quam æri multò maior fumi copia effunditur, atque unà odor longè fœtidior, quod scilicet adustam contineant terram. Plumbum denique ac stagnum, ob aquæ redundantiam, hebetes admodum odores promunt. Nec alia de causa tum ærea, tum ferrea uasa, qui rem hanc scitè cognouerunt, ab usu coquinario abdicauere, quam quod adustæ terræ, quam possident, ualde amara qualitate cibi omnes, qui in huiuscemodi uasis uel coquantur, uel parantur, uel asportantur, uel reponuntur, facile infici possint. Id quod non modò gustum malè afficit, & exasperat; sed etiam in uentriculo nauseam, & subuersionem commouet. In hoc ergo admodum seplasiarios uolumus, ut ab horum uasorum usu caueant: nam quandoque compertum est, quod acida medicamenta in cacabo æreo (quæ fuit pharmacopola uel ignauia, uel imperitia) decocta, seu ac periculosa intulerunt ægris symptomata. Præterea metalla omnia ponderosissima sunt: cuius rei causa est densitas ipsa, quæ sequitur bonam terræ cum aqua permissionem. Hinc fit, ut grauisima quæque pondera metallis liquefactis super natent, modò maior sit metallorum quantitas, quam rerum, quæ ipsis demerguntur. At huius rei experimentum quotidie facere licet, si argentum uiuum in aliquod uas infundatur, eiq; metallica pondera superponantur, auro excepto, quod solum inter cætera fundum petit, quoniam plus cæteris ponderet: argento enim uiuo ipsa pondera non aliter supernatare deprehendentur, quam aquæ ligna. Cæterum aurum in ipso mergitur, non modò quod ponderosius sit; sed etiam

Cur pauci, cur multi lapides fiant.

Lapidum colores unde uarij.

Metallorū differentiarū plures.

etiam

etiam quod cognitionem quandam, & quasi consensum cum ipso habere uideatur. Metalla insuper, quæ liquescunt, ijs quæ attingunt, minime adherent, nec eadem humectant, neque etiam labuntur, ut cæteri aquei liquores tam sossitij, quàm à plantis, aut animalibus producti: sed eorum partes inuicem coguntur, simulq; coherent. Idq; non alia ratione fieri constat, quàm quod tam bona, firmaq; mistio rei sicca cum humida facta sit, ut sicca obstet humidæ, ne adherescat, & humectet: humida uerò contrà impediatur, ne sicca prorsus conquiescat. Quæ quidem mistio quoniam in auro perfectissima reperiatur, ideo hoc igne nunquam absimitur. nam cum eius purissima terra sit optimè cum aqua permista, humorem stringit, & continet, ne uel ignis expiret: humor uerò contrà tuctur, ac defendit terram, ne accendatur. Idcirco nunquam comburitur aurum, ut cætera faciunt metalla. quæ quandoquidem impuriorem fortiantur terram, deterioremq; mitionem; proinde ignis uiolentia facile rapiuntur, & consueuntur: cum enim terra flammis accensa fuerit, humorem celeriter deperdit. Attamen metallum unum alio magis, & citius comburitur, prout hoc illo plus terræ, eamq; minus probè mistam obtinet. Etenim si libeat experiri, in primis ferrum deprehenditur igni consumi, propter nimiam, quam habet, terræ impuræ copiam. Mox plumbum, & stagnum, quod ijs non satis firmum sit cum terra temperamentum. quam ob causam postquam humorem exhauerit ignis, terram consumit. Deinde æs, quod cum terræ purioris, ac etiam paucioris particeps sit, quàm ferrum, etsi ea non satis exquisitè mista sit cum aqua, diutius igni resistit. Postremo argentum, quod quia puriore terra constat, ac melius aqua commista, non nisi longiori tempore flammæ cedit. Verùm plumbum, ac stagnum non ob id igne tam facile uincuntur, quod multum impuræ terræ contineant, sed solum ob misturæ uitium, quoniam in his imperfectior inueniuntur. Sed ad lapides nostra reuertatur oratio. de quorum quoq; luciditate, siue perspicuitate, ac nitore, uel horum oppositis obscuritate, ac squalore iam aliquid nobis differendum est. Ex prædictis itaque omnibus clarum esse arbitror, lapides aquam magis, ac terram participare, quàm cætera elementa. Sed quoniam non terra, sed aqua cernitur esse perspicua, ac pellucida; ideo ab ea tantum perspicuitatem, luciditatemq; ijs aduenisse constat. Vnde ex succis claris, & perlucidis constare lapides, quæ translucent, affirmamus. quemadmodum ex terra eos, qui quæ litatis perspicuitati oppositæ reperiuntur: hi enim ex claris succis gigni nequeunt, sed ex impuris, ac turbidis uel luto, uel nigriore infectis. Quod uerò alij lapides magis, alij minus pelluceant, non aliunde fieri certum est, quàm è succorum diuersitate, cum scilicet alij alijs clariore, ac lucidiores existunt. Ex quo sequitur, quod albæ gemmæ gignantur ex succo, cui aquæ color insit, atque adeo cæteris clariore, ac illustriore appareant, ut crystallus, & iris, gemma sic ex argumento uocata: nam sub tecto percussa sole ob angulos, quos habet, colores ex opaco reddit, speciesq; arcus cælestis in proximos (ut Plinij uerbis utar) ei aculatur parietes. At adamas ex succo minus claro progignitur, ideoq; tan iride, quàm crystallo obscurior est. Non dissimili uarietate notantur aliorum colorum gemmæ translucentes, siue ortæ fuerint è succis uiridibus, ut smaragdi, ac prasij: siue è cæruleis, ut sapphiri, cyanci, & iaspidium quoddam genus: siue è rubris, ut carbunculi: siue è purpureis, ut amethysti, & hyacinthi: siue ex aureis, ut chrysolithi, & chrysopatij: siue ex misti coloris succis, ut opali. Hinc igitur colligi facile potest, quod cætera gemmarum genera, quæ perspicuitate carent, è succis concresecant impuris, atris, & obscuris: quando nec aqua quidem limpidißima, cui ater succus infusus sit, clara ac pura perspicui possit. Nitent tamen gemmæ non translucentes propter insignem leuorem, qui lucis continuitatem, & densitatem parit. Quem quidem leuorem aut sibi natura comparant, aut artificum mangonio consequuntur. Iisdem de causis marmora quoq; radiant. Porro lapides, & gemmæ pellucentes nonnunquam coloris labem, aut uitium aliquod contrahunt: sepe enim aut umbra, aut nubeculis, aut capillamentis, aut sale, aut plumbagine uitiantur. Quæ sanè omnia non alia ex causa proueniunt, quàm ex coloris succi diuersitate. Gignitur quidem umbra, cum succi color aliqua parte obscurior fuerit: nubecula uerò ob partem albidioris coloris. At capillamentum, quo præsertim sapphirus inficitur; sal, quo opalus; palumbago, quo smaragdus, ex alieno prorsus colore fiunt, non autem proprio gemmarum. Quinetiam sibi gemmæ scabritiem induunt, cum ob succi diuersitatibus partes inæqualiter coalescunt. His ergo rationibus nixus, nemo non audebit dicere atq; asserere, lapides omnes, ac saxa, quæ neq; nitent, neq; pellucunt, ex crassissimo succo, & terrena materia fieri. Differunt præterea lapides spissitudine & raritate, leuitate & grauitate. itaq; ponderosis, ac compactis lapidibus pauci, & admodum occulti sunt meatus: raris uerò, ac leuibus contrà multi, & patentes. Quapropter dicendum esse reor, quod rari, ac leues efficiantur lapides, ubi eorum humor cum terra non probè fuerit mistus. is siquidem à calore siccatus locum, in quo confederat, uacuum relinquit, ut in tophis, & similibus conspicitur. Idem quoq; euenit, cum sponte flagrant montes, ut Aetna in Sicilia, & Vesuius in Campania Plinij tempore, ac etiam hac nostra ætate. nam cum ibi magnis incendijs terra cremetur, eadem ratione ex ipsa fiunt meatum pleni, cauernosi, & leuissimi pumices. Contrarium planè fieri constat, si humor undiq; in terram penetret, & illi optimè misceatur: is enim hoc modo lapides graues, compactos, ac duros generat. Quod autem lapides duri, uel molles fiant, partim materia in causa est, partim uerò id, quod materiam fingit, & format. Nam si fuerit materia tenax, & calor tantus, ut ex ipsa humorem exhaurire queat, uehementer constringitur, & in se cogitur, fitq; ex ea lapis densus, & durus. Sin lentoris parum admodum, aut nihil habuerit, & calor fuerit multus, aquam etiam si probè terræ permista sit, absimit, & resoluit, terram uerò comburit. quo fit, ut lapis adeo mollis fiat, & friabilis, ut facile in puluerem redigatur. Obdurescunt ad hæc lapides frigore, utpote quod succum ualidissimè cogat, & constringat. Atq; ij lapides, qui ex huiusmodi succis coactis concreuerint, in fornaces ardentes coniecti liquescunt, fluuntq; ob conclusos humores. Qui uerò igni admoti franguntur, & disiliunt, non quidem tantum humoris in se continent, quantum priores, ut eo terrenæ partes cohiberi possint. Quos autem ex luto genuit calor, ignis terit in puluerem, propter terrenam siccitatem. Cæterum qui ex succis pinguibus, & bituminosis constant, accensi non secus ac ligna ardent. Cuius generis est gages lapis, quo Cimbrici, & alij pleriq; Germaniæ inferioris populi passim lignorum uice, quorum inopiam habent, ad ignem utuntur.

Lapidum diuersa discrimina.

utuntur. Verum enimvero non ob id tanta est ignium vis, ut adamantem vincat: quandoquidem huius humor ignis calore fortior existit. Eandem etiam ob causam amiantus non modo non comburitur igni, sed ne quidem dissolvitur. Vterque enim etsi siccus, cum tangitur, esse sentiatur; tamen humorem immixtum obtinet, non aliter atque metalla. Porro lapides, qui corpora erodunt, ut in Lycia inveniunt, uel absunt, ut Apsius, in quo corpora defunctorum condita absunt tradunt, unde illi sarcophagi nomen, ex materia admodum acri gignuntur, ut in fodinis quibusdam cadmia quaedam inuenitur, quae fossoribus ipsis manus erodit, & exulcerat. Postremo nonnulli lapides sunt, qui ueluti praegnantem lapillum, uel argillam, uel liquorem in utero gerunt. Cuius rei causa est & materiae diuersitas, & quod eadem magna ex parte figuram globosam referat, aut quam proximè accedat. Materiae enim pars interior ab exteriori differens, aut calore cocta mox diuiditur, aut aliquo post temporis spatio separatur, non secus ac arefactae nucis auellanae nucleus à putamine. Quod si fuerit succus, uel lutum tenax, ipsa etiam pars interior in lapidem cogitur, ut in acitite uisitur: si uero lutum non tenax, ueritur in terram plerumque argillaceam, ut cerneret licet in gæode: si succus tenuis, uel aqua, liquor interdum remanet, ut in enhydro, in quo ad motum fluctuat intus, ueluti in ouis liquor, ut inquit Plinius. Ceterum cochleas in saxis repertas, calor conclusus, ex materia pingui, & lenta efficere uidetur, & ex eadem gignere musculos, & conchylia: sed terra quanto est crassior, quam mare, tanto ea magis imperfecta gignit. Nec mirum cuiquam esse debet, quod eiusmodi conchylia in lapidum medio orta, ibi diutius conclusa, ipsis cedente lapide, crescant, & uiuant. Siquidem ego certò testari possum, me uidisse non longè à Timauo fonte prope Diuum castrum in Adriatici litore situm, ubi maris alluit unda, lapides à socijs malleis ferreis frangi, atque in illis plurima reperiri conchylia, quae dactylos à forma, & colore uocant: sunt enim palmarum caryotis similia. Haec eadem me aliquando comedisse memini in castro Goritiae in opiparis mensis illustris, ac clari comitis Francisci à Turri nostrorum studiorum (quae eius est singularis humanitas) fautoris, promotorisque maximi: quae sanè non minorem quam ostrica, in cibis gratiam habere comperi. In ipso quoque Diui castro ipsdem uesci mihi contigit apud magnificum Matthiam Hofferum, uirum sanè nobilitate & moribus insignem. Neque me fugit, his nuper elapsis annis uirum magnificum atque praclarum Didacum Mendozium Hispanum, lapideas quasi tabellas mihi ostendisse ex Veronensi agro (ut assererat) delatas, quae in longum scissae uarios intus pisces ueluti insculptos habebant, cum omnibus suis particulis quamuis minimis, in lapidem uersos, tot tamque admirabilia sunt opera naturae. Huc praeterea illud accedat, quod pisces fossiles reperiuntur ultra Pyrenæos montes, ut narrat Polybius lib. xxiij. suarum historiarum. Usque ad Narbonem annem, inquit, plouitica est, per quam fluij feruntur Illiberis & Rhodocinus, fluentes propter urbes eiusdem nominis, quae habitantur à Celtis. In hac igitur plantie sunt pisces fossiles dicti. in ea enim est terra tenuis, ubi multum nascitur graminen, sub quod altitudine duorum uel trium cubitorum per arenam aqua fluminum delata fluit: & si quando inundauerint, cum aqua pisces terram subeuntes (nam mirificè appetunt graminis radices) plantiam efficiunt refertam piscibus subterraneis, quos incolae effodiunt. haec Polybius. Quibus adde, quod etiam pisces fossiles inueniuntur circa Heracleam, atque in alijs plerisque Ponti locis, ut Theophrastus est auctor. quin et in Germania ultra Albem fluium quibusdam in locis haec aetate effodiuntur. Verum quandoquidem Dioscorides in hoc quinto libro scripsit tractauitque etiamnum de uarijs terrarum generibus, quae in medicum usum ueniunt, non alienum fore iudico, quod de his quoque uniuersim aliquid differamus. Terram itaque aut simplicem, aut compositam esse oportet. Simplex nunc eam intelligo, quae cum nulla re fossili, neque cum aliquo liquido succo fuerit permixta: non autem eam, quae à cæteris elementis sit penitus munda. quippe ob continuam elementorum mixturem uix ullam reperiri posse putauerim, quae nonnihil aquae, aeris, uel ignis non complectatur. Quamobrem eam simplicem dixerim, quae nullam prorsus aluminis, aut salis, aut nitri, aut chalcantini, aut bituminis, aut cuiusuis alterius rei metallicae mixturem admiserit. Contra compositam appellauerim, quae unum, uel plura ex his in se receperit. Simplex autem terra, de qua nunc sermone habemus, modo grauis, modo leuis constat, pro maiori, aut minori elementorum mixture, quae illi inest. quis enim dubitet, quin ea sit leuior, ac rarior, quae plus aeris, aut ignis participat, quam aquae? Ad haec terra ipsa per se omnis exiccat, sed uarias sortitur facultates pro uaria eorum, quae ei admiscuntur, qualitate. Nam illa, in qua sit aquae frigus, adstringit: quae ignem accepit, acris est: quae aërem, glutinosa, & leuis: quae aërem & ignem, leuis, & acris. Illa uero, quae sibi sulphur adiunxit, aut alumen, aut chalcantum, aut metallum aliquod uel fossilem succum, facile quidem gustu, ac etiam olfactu cognosci potest. Nec de his plura dicenda sunt, quod mihi planè persuadeam huiusmodi qualitates nulli non cognitu faciles futuras, gustu duntaxat iudice, qui tamen dulcia ab amaris, acris ab acidis, salsa ab insipidis, acerbata à maturis discernere sciat. Terrae autem, quarum in medicina est usus, sua mutantur nomina partim à locis, ubi effodiuntur, & asportantur: partim à coloribus, quibus inficiuntur: partim à facultatibus proprijs. A locis enim denominantur Lemnia, quod ex Lemno insula deferatur, Samia quod ex Samo, Chia quod ex Chio, Cimolia quod ex Cimo, Eretria quod ex Eretria Eubaeae ciuitate, & Pnigitis quod ex Pnigite Libyae pago. A colore appellationem trahunt rubrica, & aliae nonnullae. A facultate denique nomen accepit ampe-litis, quod eius sit usus ad illinendas uites sub germinationis tempus aduersus erucarum iniurias. Et ut aliorum quoque fossilium colores percurramus, colore albo constant, creta, qua sarcinatores utuntur, gypsum, alumen, amiantus, Arabicus lapis, Iudaicus, melitites, galactites, alabastrites, crystallus, argentum, argentum uiuum, stagnum, et hincrisimum marmor. Colore cinereo produntur melia terra, & Eretria altera. Cæruleo uero colore spectantur sapphirus, cyanus, & lapis proprie cæruleus dictus. Virent smaragdus, prasius, chrysocolla, & chalcantum. Flauo lutæ colore sunt aurum, ochra, chrysopatius, chrysolithus, & auripigmentum. Rubeo tinguntur rubini, granati, sandarachia, corallium, hematites, scissilis lapis, minium, cinnabaris, rubrica, & Lemnia terra. Quaedam colore purpureo fulgent, ut hyacinthus, & amethystus. Alia cæruleo diluto uisuntur quemadmodum iaspis, quem boream dicunt. Nonnulla cæruleo uirescente, ut ærugo, & Armenius lapis. Alia albo rufescente, ut aphrodisiaca.

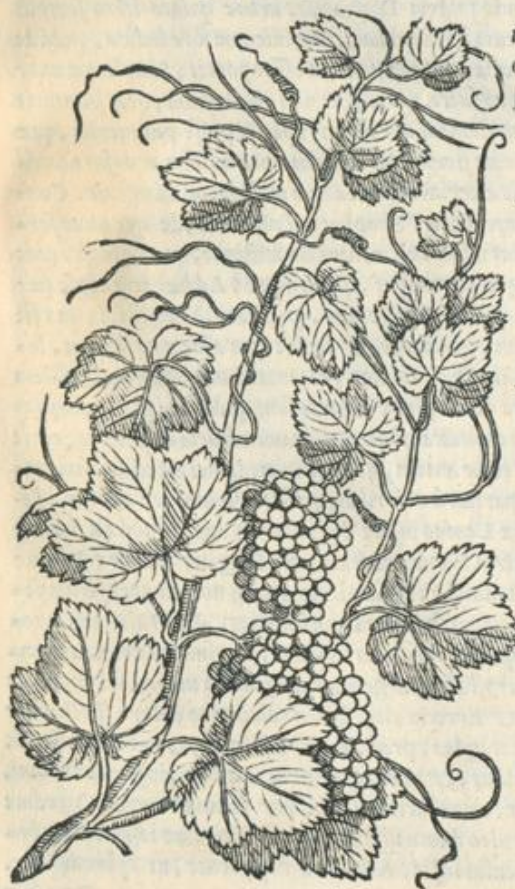
Terrarum breuis enarratio.

Quaedam

Fossilium facultates.

Quaedam rufo candicante, ut xanthos. Quaedam nigro rufescente, ut tertia batrachitis species. Aliqua atro purpurascens, ut alabandicus lapis. Alia aureo candicante, ut topatius. Sed plura separatos colores habent, ut nigro, albo, & quouis uersicolore, ut achates. Apficon uero nigram rubentes uenae distinguunt. Contra nasomonites, cum sit sanguinis colore, nigris uenis decoratur. Venae autem, quae speciem praeseferunt sanguinis intextae, quodammodo sunt heliotropijs, corpore porracei coloris. At in caeruleo sapphiro aurea puncta collucent. Quinetiam quaedam sunt, quae tres separatos habent colores: nam per album aegyptellae corpus duae uenae permeant, altera nigra, altera rubra. Porro eupetalos, & orca quatuor habent colores: eupetalos enim caeruleum, igneum, minij, mali: orca uero nigrum, fuluum, uiridem, candidum. Versicolores postremo nonnullae habentur, non aliter, ac collum gallinae Numidicae, uel pauonis, aut columbae in sole apricantis, ut cristalis, & pederotum genera: ea enim ad inclinationem colores permutant. Ceterum sciendum est, quod ex fossilibus, quae in medendi usum recipiuntur, alia quidem corpora sanant, alia uero eadem affligunt, in cibis uel potionibus data. At quae remedia corpori sunt, medentur ei partim proprietate totius substantiae, partim qualitate aliqua, quae profligantur morbi. Quae autem proprietate ualent, eorum quaedam resistunt uenenis, quaedam morbos sanant. Quibus natura dedit uires superandi uenena, eorum alia corpora, quae pestilentia sunt affecta, curant, ut smaragdus, sigillum Lemnium, gleba Armenia. Alia singulari ueneno medentur, sicuti scorpionum ictibus sapphirus potus, sulphur plagae illitum: fungis strangulantibus nitrum potum, ac pariter atramentum sutorium. Alia pluribus aduersantur uenenis, ut sal morsibus uiperae, crassa, ac crocodili. his enim emplastri modo imponitur: sed potum opio, & fungis praesidio est. Quibus uero fossilibus comparatum est, ut morbos proprietate fugent, eorum quaedam sanguinis profluum sistunt, ut hieracites. alia os uentriculi gestatu & appositu roborant, uelut iaspis. alia sinistro mulieris brachio adalligata abortum prohibent, ut aetites. alia item ad femora praegnantis alligata partum accelerant, ut idem aetites, & iaspis. Sunt quae crassa e corporibus deiciunt, ut magnes: alia atramentum, ut Armenius, & caeruleus lapis: nonnulla uomitum faciunt, ut idem Armenius lapis, chrysocolla, & chalcantium. Sed inter ea, quae elementaribus qualitibus agunt, calefaciunt alumen, chalcantium, chalcitis, misy, sory, melantheria. refrigerant terra Eretria, molibdoides, stibium, argenti spuma, cerussa. Quae autem secundis qualitibus operantur, quaedam molliunt quae dura sunt, ut gagates: quaedam contra indurant quae mollia sunt, ut lapis plumbarius, & stimmi. Sunt & quae insensibiles ferre poros aperiant, & quae claudant: aperit enim nitrum, spuma nitri: claudit terra Samia, & in summa omnis terra glutinosa. Alia, quae corpori coierunt, nempe glandulas, & nodos, discutunt, ut pyrites, molaris, bitumen. Aliqua cicatricem inducunt, ut chalcitis, misy, alumen scissum. Nonnulla carnem excrescentem minuunt, ut asy lapidis stas, erugo, chalcantium, chalcitis, misy, calx uiua, auripigmentum, sandaracha, chrysocolla. Non desunt etiam, quae diuersis uiribus praedita sint, ut cimolia, & sal: cimolia enim & reprimat, & discutit: sal abstergit, & adstringit. Sunt denique quae uires eadem habeant, ita ut deficiente una, altera eius locum suppleat. Siquidem chrysocolla, & lapis Armenius eundem effectum praesentant: auripigmentum, & sandaracha: haematites, & schistos: atque haec quinque: chalcantium, misy, chalcitis, sory, melantheria inter se uiribus consentiunt. Veruntamen ex his chrysocolla uim efficaciorum obtinet, quam lapis Armenius: auripigmentum, quam sandaracha: haematites, quam schistos: chalcantium, quam reliqua sibi cognata. Ceterum non pauca reperiuntur fossilia medicamenta (ut fusi libro sexto dicitur) quae in cibo, aut potu frequentius, aut copiosius sumpta, uel maxime sumentes affligunt, uel ipsi mortem inferunt. Idque efficiunt, uel quod uiscera erodant, ueluti sandaracha, & auripigmentum: uel quod spirandi organa ocludant, ut gypsum, & cerussa. Sed haec de fossilium facultatibus. Nam de concretis succis, cuiusmodi est sal, nitrum, alumen, chalcantium, & caetera, quae cum eo cognationem habent, sulphur, sandaracha, auripigmentum, chrysocolla, & alia nonnulla, in huius libri processu suis locis latius tractabimus.

VITIS VINIFERA.



Ἄμπελος οἰνοφόρος. VITIS VINIFERA.
CAP. I.

FOLIA uitium, & triti capreoli, capitis dolores illitu mitigant: & inflammationem stomachi, ardoremque cum polenta. Folia etiam per se, ut quae refrigerent, & adstringant, imponi solent. Potus eorum succus: dyfentericis, sanguinem excreantibus, stomachicis, & grauidarum malaciae medetur. Eadem efficiunt madefacti in aqua capreoli, & poti. Lacryma uitium, quae ueluti gummi in caudicibus concrefcit, ex uino pota calculos pellit: illita lichenas, & psoras, leprasque, nitro prius perfrictas, sanat: eadem cum oleo saepius pilis illitis, psilothi effectum habet: maximeque fanies, quam accensam